

חינוך

ר"ח אייר, תשע"ה | גיליון 12

"אני חושב שאתם לא באמת מבינים מה זה אומר שיש לנו מולדת"

ריאיון חינוכי עם מנחם סנדובסקי - פליט שואה ולוחם במלחמות ישראל

| ראיין: הרב יונה גודמן, מנהל חינוכי, רשת ישיבות ואולפנות בני עקיבא |

עקיבא' הייתה הגורם להיותי היום יהודי דתי-לאומי".
גטו לודז': בהיותו בן 16 כבשו הנאצים את פולין. מיד החלו הצווים: חובה לענוד סרט צהוב; אסור לנסוע בתחבורה הציבורית; אסור לשמוע רדיו; חובה למסור את כל מקלטי הרדיו ועוד. בהמשך גורשו לגטו. ברובע מט ליפול, שאכלס בתחילה 20 אלף איש, נדחסו 170 אלף יהודים. משפחתו נדחקה לחדר קטן. היהודים נשלחו לעבודות כפייה למען הנאצים ובתמורה קיבלו ק"ג לחם לשבוע וקצת מרק לעובדים. רבים לא הצליחו לשמור חלקים של הלחם לכל ימות השבוע. הם אכלו את הכמות תוך יומיים ורעבו במשך חמישה ימים נוספים, עד לחלוקה הבאה. אנשים קלפו צבע מהקירות ואכלו אותו מתוך טירוף הרעב. מנחם זוכר כיצד ראש היודנראט, רומקובסקי, כינס את יהודי הגטו ובישר שעליהם לשלוח לגרמניה' כל ילד מתחת לגיל 10 וכל מבוגר מעל גיל 60, וכי הנאצים הבטיחו שזה המשלוח האחרון... היהודים סירבו למסור בני גילים אלו, ולבסוף הם נלקחו בכוח.

אושוויץ: מנחם שרד ארבע שנים קשות בגטו, ובסופן נשלח עם חבריו לאושוויץ. הם הועמסו על קרונות בקר, 70-80 איש

מנחם סנדובסקי הוא צעיר בן 92. בערב פסח שעבר (תשע"ד) נסעתי לבקרו בבית החולים שבו אושפז לצורך טיפולים רפואיים מורכבים. הוא שכב במיטתו, חובש בגאווה כיפה סרוגה על ראשו, וסיפר בבהירות על קורותיו, שהן במידה רבה קורות חיינו, משואה לתקומה, בדור האחרון. לא ניתן לסקור קורות חיים של אדם ודור בשורות ספורות, אך נציין כמה מהדברים שהוא זוכר, כרקע להצגת נקודת המבט שלו על משמעות חיינו במדינת ישראל כיום.

< מנחם בראש משלחת צבאית במחנות ההשמדה

**הסתכלתי לשמים וצעקתי:
"ריבוננו של עולם, הייתי כאן
מוזלמן וכעת אני בא עם צבא
אדיר כזה! עם ישראל חי!"**

ילדות ובני עקיבא: מנחם נולד וגדל בלודז' שבפולין. בצעירותו היה פעיל בסניף 'בני עקיבא' בלודז'. לדבריו, "בפעולות סיפרו לנו על ארץ ישראל ואתריה ועל המצב הפוליטי בארץ. היו ויכוחים על יחסנו להיטלר, ששלט אז בגרמניה. אחרי כל שיחה היינו שרים ורוקדים הורה במעגל. לבשנו 'כחול לבן' ועניבה, ושרנו 'התקווה' ו'יד אחים'. שבת בסניף בני עקיבא לודז' הייתה חוויה עצומה: בתחילה שיחות של כל קבוצה עם המדריך, אחר כך שירה משותפת במעגל גדול של שירי סעודה שלישית שקטים ושירי כמיהה לארץ ישראל. אחרי ערבית רקדנו במשך שעות. חברותי ב'בני

בקרונ צפוף עם חלון קטן אחד ודלי בודד ששימש כ'שירותים'. באושוויץ הוא הועמד ברמפה לסלקציה של מנדלה ימ"ש, שם נתלש מהוריו שנשלחו למוות. אחרי פרק זמן נוראי באושוויץ הוא הועבר למחנה הכפייה גרליץ, ונשלח שם לעבודה במפעל, במשמרות של 12 שעות בתנאים קשים ביותר. במאי 1945 שוחרר המחנה.

אחרי השחרור: חרף כל שעבר עליהם, התאספה קבוצה של צעירים שהקימה "קיבוץ" של 'בני עקיבא' בשרידי העיר לודז'. בסך הכול הוקמו שישה קיבוצי 'בני עקיבא' בפולין, ובהם כ-250

פליטים. הוא השתתף בוועידה הארצית של 'בני עקיבא' בפולין, סייע בהברחת חברים לכיוון הארץ ונטל חלק באין-ספור הרפתקאות, כשפניהם כל הזמן לארץ ישראל.

בדרך לארץ: במשך שנתיים התגלגל מנחם בשבילי אירופה. בקיץ 1947 הצליח לחבור לקבוצה גדולה של צעירים אחרים שרצו לעלות ארצה, ויחדיו עלו על אניית מעפילים. שמה היה... **אקסודוס**. תוך כדי הפלגה, הופיעו משחתות בריטיות שהחלו נוגחות באנייה עד שדפנותיה החלו להישבר. החיילים האנגלים הסתערו על האנייה ומנחם וחבריו נאבקו בהם בכל הכוח: הדפו אותם, זרקו אותם לים וניהלו קרב קשה על עצמאותם. הוא וחבריו הועלו בכוח על אנייה אחרת תוך הבטחה שהם נשלחים לקפריסין. בפועל, הם הוחזרו לצרפת. מנחם וחבריו סירבו לרדת לאדמת צרפת ודרשו להגיע לישראל. במשך חודש ימים הם התבצרו באנייה מול חופי צרפת, קיימו בה שיעורים ותפילות, חוו לידות ופטירות, וסירבו לרדת חזרה לאדמת אירופה. בסופו של דבר העבירו האנגלים את האנייה לגרמניה, ושם הורידו אותם בכוח. לאחר כל המסעות, הם שוכנו ב... שרידי מחנה ברגן-בלזן. בעת שהותו שם שמע ברדיו, בכ"ט בנובמבר, את החלטת האו"ם על הקמת מדינה.

בארץ: מנחם הגיע ארצה בטבת תש"ח. הוא ניסה להצטרף לחבריו בכפר עציון הנצורה, וכשלא עלה הדבר בידו הצטרף לקיבוץ הדתי יבנה. הוא השתתף במלחמת העצמאות,

כשהנשק שבו אחז היה בקבוק מולטוב. ב-1950 התחתן מנחם עם בלומה. ביתם הראשון היה חדר קטן בגודל של 3X4 מטרים, ללא חשמל, מים או שירותים. רכושם: שתי מיטות. כיסא או ארון - לא היו. לאט לאט, בעמל

ובהתמדה, התקדמו. בתחילה מצא עבודה במילוי קש במזרנים. הוא לא התלונן, אלא שמח בעבודתו ובזכות לחיות במדינת היהודים. לאחר מכן עבד כשומר; כפועל בניין; כאחראי תעסוקה שדואג במסירות למקומות עבודה עבור בני נוער ועוד. הוא זכה להקים משפחה ענפה, השתתף כלוחם במלחמת קדש ובמלחמת ששת

< קציני צה"ל מצדיעים למנחם ביציאה ממחנה השמדה

הימים, גויס לצבא במלחמת יום הכיפורים והמשיך לשרת במילואים עד אחרי גיל חמישים(!). לדבריו, "זו זכות לשרת בצה"ל, ונאבקתי להמשיך לעשות כן כל עוד נתנו לי. אתה מבין מה זה בשבילי שיש לנו צבא, ושאני חייל בו?".

משלחות ותובנות: בשנים האחרונות יצא מנחם שוב ושוב לפולין, כעד המלווה משלחות. 17 פעמים נסע עם משלחות של קציני צה"ל או של 'המוסד'. שאלתיו מדוע בגיל 92 הוא ממשיך להתרוצץ בטיסות, בנסיעות ארוכות באוטובוסים בכל רחבי פולין, לצעוד בכפור נוראי של דרכי פולין ועוד. להלן תשובתו, שעשויה גם להאיר לנו:

"אתה שואל אותי איך זה לא מעייף אותי? זה דווקא נותן לי כוח! אתה מבין מה זה בשבילי, כמי שהיה באושוויץ, לצעוד חזרה לתוך אותו מחנה בראש משלחת של עשרות קציני צה"ל במדים, עם דגל ישראל מונף בגאון?!"

אני חושב שאתם לא באמת מבינים מה זה אומר שיש לנו מולדת. באושוויץ הקניט אותי קצין נאצי שהיה אחראי על הקבוצה שהוציאה גופות מהקרמטוריום, ואמר: "אנחנו משמידים אתכם בקלות כי אין לכם מדינה. אתם אבק אדם". זה שיש לנו היום מולדת הוא בשבילי חלק מהגאולה. מולדת אינה רק מקום שגרים בו; מולדת היא חיים. זה שיש לנו מדינה משלנו, הוא סימן שעם ישראל חוזר לחיות.

בבית עלמין בלודז' קבורים ארבעה חברים שלי מ'בני עקיבא', שנסעו ב-1946 לוועידה של בני עקיבא בקטוביץ ונרצחו

לי...". הוא חייך ואמר לי: "קבלת הבוקר כנפי טייס". הוא לקח אותי איתו לתא הטייס, שם ישבתי לצדו לאורך כל הטיסה, עד הנחיתה בארץ.

"אתה מבין?! אני, שעברתי אין סוף עינויים במחנות, שהייתי על סף מוות - יושב בתא הטייס של מטוס השייך לצבא ההגנה לישראל! אני בתא הטייס של מטוס צבאי אדיר שמטיס מאות לוחמים גאים מעל אדמת פולין אל עבר מולדתם, למדינת ישראל בה ה' זיכה אותנו!".

"נכון, יש עוד קשיים רבים ודברים שצריך לשפר במדינה. אך רק מכוח ההכרה בנסים הגדולים להם זכינו, רק אם נבין שזכינו לחיות בדור מופלא, ואף נודה על כך, נוכל בע"ה להמשיך לבנות".

בסיום דבריו ציין כי הוא חולה מאוד, אך הוא התחייב לתת שתי שיחות ב'מוסד' ביום השואה, בעוד כשבועיים, והוא מתכוון לעשות כל מאמץ כדי לעמוד בדיבורו.

ביום השואה שעבר, בשנת תשע"ד, הוא יצא מבית החולים ונסע למקום חשאי, בו העביר תחילה שיחה על שואה ותקומה בפני צוערי המוסד, ולאחר מכן העביר שיחה לכל בכירי הארגון.

בכ"ה באייר תשע"ד, שלושה ימים לפני יום שחרור ירושלים, השיב את נשמתו לבורא. קצינים בכירים רבים השתתפו בהלוויה. בסופה הצדיעו לארונו, והבטיחו להמשיך לעמול למען המדינה לה זכינו.

מנחם על כתפי קצינים

זה שיש לנו היום מולדת הוא בשבילי חלק מהגאולה. מולדת אינה רק מקום שגרים בו; מולדת היא חיים. זה שיש לנו מדינה משלנו, הוא סימן שעם ישראל חוזר לחיות.

בידי פולנים. חזרתי לקברים שלהם כשלצדי משלחת אדירה של קציני צה"ל! ארגנתי לחברי אזכרה, עם קצינים במדים של מדינת ישראל, עם דגל ישראל. אתה מבין מה זה בשבילי?

פעם אחרת הייתי באנדרטת רפפורט בוורשה לצד 200 קצינים. קיימנו טקס ובסופו כולם הצדיעו לי [כאן הוא פרץ בבכי]. אתה מבין? מאתיים קציני צה"ל מצדיעים לי, במרכז ורשה! באותו רגע נעשיתי אדם אחר [בוכה בהתרגשות]. לפני 70 שנה הייתי עבד מורעב, הייתי אבק אדם, והנה אני בא עכשיו עם צבא כזה, עם קצינים יהודים, איכותיים ומחונכים. זה נתן לי נשמה חדשה. באותו יום נולדתי מחדש.

עם משלחת אחרת, של קציני חיל האוויר, הייתי באושוויץ. ושם, על הרמפה, במקום שלקחו ממני את אימא ואת אבא ושלחו אותם למשרפות, הוענקו לי כנפי טייס של חיל האוויר הישראלי [בוכה מהתרגשות]. אתה יכול להבין?! אחר כך, בבירקנאו, הקצינים נשאו אותי על הכתפיים. הסתכלתי לשמים וצעקתי: ריבונו של עולם, הייתי כאן מוזלמן וכעת אני בא עם צבא אדיר כזה! עם ישראל חי!".

השיא היה בדרך הביתה: "טסנו הביתה במטוס של צה"ל, מפולין לישראל. התיישבתי, קצת נרגש, בדיוק בכיסא שהקצו לי במטוס. להפתעתי, ניגש אלי הטייס ואמר: "מנחם, אתה יושב במקום הלא נכון". נבהלתי. אמרתי לו: "אבל... כאן אמרו

הנה-ימים באים, נאם-יהוה; ולא-יאמרו עוד חי-ה' אשר העלה את-בני ישראל מארץ מצרים כי אם-חי-ה', אשר העלה ואשר הביא את-זרע בית ישראל מארץ צפונה, ומכל הארצות, אשר הדחתים שם; וישבו על-אדמתם

(ירמיהו כג)